

STUDIU

Casa Băniei

Cea mai veche construcție civilă din Craiova

Asociația Mereu pentru Europa · Craiova, 2016

Studiu realizat în cadrul proiectului „Green School Education as a Promotion of Sustainable Use of Cultural and Natural Heritage and Resources", cod 15.2.1.001, cofinanțat de Uniunea Europeană prin Fondul European de Dezvoltare Regională, în cadrul Programului Interreg V-A România–Bulgaria.
Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.
www.mpe.ro

Casa Băniei este un monument de arhitectură de interes național, fiind cea mai veche construcție civilă din Craiova. Aşa încep aproape toate textele de prezentare a Casei Băniei. Dar aceasta reprezintă mult mai mult. Zidurile ei adăpostesc o istorie de sute de ani, iar exponatele „vorbesc” despre tot ceea ce înseamnă viaţa, obiceiurile şi tradiţiile în acest colţ de ţară.

Scurt istoric

Casa Băniei este singurul monument de artă brâncovenească din Oltenia cu statut de clădire civilă. Unele dintre zidurile construcției au o vechime de 300 de ani, iar altele chiar de peste 500 de ani. În prezent, clădirea, clădită pe bolți de cărămidă, are un regim de înălțime pe trei niveluri, care mai păstrează o parte a construcției inițiale.

Clădirea a fost zidictă la sfârşitul secolului al XV-lea de Boierii Craioveşti. Casa a devenit, o dată cu mutarea Scaunului Băniei de la Strehaia la Craiova, şi reşedinţa Banilor, iar ulterior a Maii Bănii, care îşi subsuma celelalte Bănii teritoriale. Bănia a continuat să funcţioneze aici, fără întrerupere, până la stingerea descendenţei pe linie masculină a Craioveştilor, în 1535.

Clădirea a fost reconstruită la iniţiativa domnitorului Constantin Brâncoveanu în 1699. Relatări istorice arată că aici se aduna Divanul Craiovei, iar în timpul ocupației

austriece, în perioada 1718 — 1739, Casa Băniei devine sediul administrației, care o fortifică pentru apărare. În 1750, clădirea este cedată de domnitorul Grigore Ghica către Episcopia Râmnicului. La începutul celei de-a doua decade a secolului al XIX-lea (anii 1810-1811), episcopul Nectarie al Râmnicului înstrăinează casele bănești, dându-le Elisei Otetelișanu, văduva boierului Șerban Otetelișanu din neamul Obedeanu, în schimbul a 300 stânjeni de moșie. În 1811, noul proprietar a efectuat reparații și i-a adăugat casei pridvorul din spate.

Din proprietatea familiei Otetelișanu, Casa Băniei a trecut în cea a unui particular, Petrache Bucureșteanu, care a donat-o statului prin testament. La finalul secolului al XIX-lea, în timpul construcției Palatului de Justiţie, Casa Băniei a servit ca sediu provizoriu al tribunalului Craiovei. La începutul secolului al XX-lea, Casa Băniei a intrat în posesia Ministerului Instrucțiunii și a servit drept local al unor instituții școlare: până în 1914, sediul al gimnaziului „Frații Buzești”, iar între 1914 și 1924, local pentru Școala normală de învățătoare. După acea dată, clădirea a găzduit Seminarul preoțesc până în 1931, apoi, pentru scurt timp, secția Craiova a Arhivelelor Statului. Din anul 1933, clădirea va adăposti Muzeul Olteniei până în 1948, când trece în folosința Mitropoliei Olteniei.

Prin decret prezidenţial, din anul 1966, vechiul monument de arhitectură brâncovenească găzduiește Secția de Etnografie a Muzeului Olteniei, având un patrimoniul inestimabil care cuprinde peste 9.000 de piese grupate pe colecţii. Cine vizitează Casa Băniei are ocazia să păşească în lumea tradițiilor populare din Oltenia, prin intermediul expozițiilor tematice ale Secției de Etnografie a Muzeului Olteniei.

Incursiunea prin muzeu începe de la demisol, fostul beci al casei Banilor. Expoziția “*Facerea pâinii*" este, de fapt, o reprezentare specifică a cultivării grâului în Oltenia, provincie cu un puternic caracter agrar. Ca localizare în istorie, este vorba de zona centrală a Olteniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea. Sunt surprinse, cu mijloace specifice, principalele etape şi tehnici ale cultivării grâului, printre care aratul cu plugul tras de două sau trei perechi de boi, precum și utilajele necesare întreținerii culturii: grape de diferite tipuri, din mărăcini, de lemn, sau numai de metal. Toate aceste obiecte casnice ilustrează perfect și complet ciclul anual prin care țăranii își petreceau majoritatea timpului trudind pe ogoarele roditoare.
Prima etapă este „*De la arat la semănat*”.

Plug de desţelenit din Glodeni (Gorj)

Pentru întregirea simbolică a acestei ocupaţii, în expoziţie sunt incluse şi ritualuri precum ”barba popii” sau „barba caprei”, menite să protejeze magic spaţiul cultivat şi, totodată, să asigure belşugul.

Unelte agricole din 1928

Ţăran din Olt la semănat

Muzeografii s-au gândit că vizitatorul trebuie să cunoască și să parcurgă etapele până la pâinea rituală, motiv pentru care următoarea expoziție este denumită „*De la secerat la colacii rituali*”, care se află în sala următoare, tot de la demisol. După secerat, începe treieratul grâului, eveniment cu profunde semnificații în viața comunităților tradiționale oltenești. Astfel, plimbarea prin muzeu continuă cu prezentarea mijloacelor folosite pentru depozitarea grâului.

Cât privește măcinatul grâului, câteva utilaje tradiționale semnalează tehnici arhaice sau mai evoluate. Sunt prezente în expoziție râșnițe din secolul al XIX-lea și o moară manuală ce se bazează pe un sistem modern de roți dințate. În același context

avem aici, în mărime naturală, o moară cu ciutură din nordul regiunii. Desigur, pe lângă utilajele mari, în expoziție sunt expuse și unelte din lemn sau metal: furci, coase, greble.

De remarcat, aici, este și o barcă de pe Jiu lucrată dintr-un singur trunchi..

Mai apoi, după obținerea boabelor de grâu, acestea erau transportate și depozitate în gospodărie. Un loc aparte îl avea cuptorul unde se cocea pâinea zilnică, obicei de o înaltă sacralitate pe care fiecare gospodină îl îndeplinea cu sființenie. Vatra reprezintă pentru țăranul oltean locul sacru al casei și, totodată, spațiul de trecere care trebuie protejat de spiritele malefice. De aceea, în gospodăriile țărănești din Oltenia, era obligatoriu ca la vatră să nu lipsească pistornicul și icoana de vatră. Erau păzite astfel intrările și ieșirile din casă, adică „pragurile”, prin intermediul unor obiecte sacre. În același timp, la vatra era, locul unde se prepară pâinea cea de toate zilele, dar mai ales pâinea rituală la sărbătoare. Vizitatorul poate vedea aici toată gama de produse ritualice, într-o multitudine de forme și decorațiuni, fiecare cu rolul ei bine definit în cadrul sărbătorilor religioase din cursul unui an.

Moară cu ciutură din nordul Olteniei

Inventarul unei vetre țărănești din Oltenia cuprindea, într-un spațiu destul de mic, foarte multe obiecte din lemn, din ceramică sau din metal: oale pentru fiert, oale pentru păstrat mâncarea, ulcele pentru apă și vin, vase mari pentru untură, străchini, blide, linguri, găleata de apă, tigve și ulcioare pentru apă, iar în unele cazuri chiar și un fier de călcat cu cărbuni.

Vatră din Olt; Cuptor şi plită din Băbeni (Vâlcea)

Trecând mai departe în vizita noastră, putem admira prin intermediul expoziției „C*eramica oltenească*”, principalele repere ale olăritului oltenesc din zone precum Șișești, Glogova, Arcani, Ștefănești, Pinoasa, Horezu, Oboga, Vlădești. Aici se regăsește o sinteză a ceramicii și a olăritului din Oltenia, unică prin nuanțele diverse pe care ea le implică, dar legate între ele de bogăția de forme și de ornamente. Prezentarea ceramicii oltenești într-un astfel de spațiu oferă publicului ocazia de a studia materialele și tehnicile folosite, diversitatea de forme, de decoruri rafinate și de cromatică a ceramicii oltenești. În expunere sunt prezente ulcioare, farfurii, figuri umane, care sunt atât piese mai vechi, cât și piese noi. perioada istorică cuprinsă fiind de circa o sută de ani. Admirăm valorile ritualice și simbolice ale obiectelor ceramice tradiționale, și ne referim aici la ulcioarele și ploștile de nuntă, la vasele din ritualurile înmormântării și la multe alte aspecte simbolice care dovedesc un bogat univers cultural.

Masă de olar din sudul Olteniei şi râşniţă pentru smalţ din Oboga (Olt);
Cuptor de ars din Vlădeşti (Vâlcea) – pe peretele din stânga

În secolele al XIX-lea şi al XX-lea, olarii din Oboga îşi ajungeau cu marfa până în Dobrogea şi în Timocul bulgăresc. De aceea, vizitatorii nu trebuie să se mire dacă vor găsi foarte multe asemănări între ceramica de Oboga şi cea din Bulgaria (mai ales cu cea din districtul Vraţa).

Ulcior bulgăresc

Ulcior de Oboga

În Casa Băniei este prezentată o altă ocupație tradițională din Oltenia aflată acum, din păcate, pe cale de dispariție: cojocăritul. Aici este expus un atelier de cojocărit din localitatea Dăbuleni. Cojocăritul a fost una dintre ocupațiile de bază din

Oltenia. Din păcate, în ultima vreme, doar câțiva meșteri mai cunosc acest meșteșug. Publicul larg mai are posibilitatea de a admira aceste minunate creații pline de culoare doar prin intermediul muzeelor etnografice. Inventarul prezentat aici este un atelier tradițional, care poartă amprenta vieții și a talentului meșterului cojocar. Cojoacele erau făcute de obicei din piele de oaie, iar decorațiounile erau din lână cu motive din piele și simboluri dintre cele mai rafinate

Expoziția "*Ritmurile vieții*" de la etajul Casei Băniei, vorbește, în primul rând, despre existența și raporturile omului tradițional din Oltenia. Sunt prezentate aici relații de viață și conjuncturi sociale și religioase prin contraste relevante: sacru și profan, material și spiritual, cotidian și sărbătoare. Un loc aparte îl ocupă nunta, prezentată ca un eveniment de excepție, ca un prag, ca o trecere spre un alt statut.

Nunta olteanului este animată grație personajelor principale, dar și ritualurilor derulate cu această ocazie: adusul apei de către mireasă în dimineața zilei de duminică, cel al împodobirii bradului de nuntă, precum și purtarea zestrei în carul de nuntă, superb împodibit.

Ritualul Carul cu zestre

Cu acest prilej, pot fi admirate costume populare bărbătești și femeiești din întreaga Oltenie, alături de o varietate de lăzi de zestre pline de o inegalabilă bogăție cromatică. Toate aceste obiecte au motive florale dedicate mirilor și familei, și anume cununa, brăduțul, vrejul și ghirlanda, vasul cu flori, pomul vieții, motive stilizate zoomorfe — pasărea, șarpele, cerbul, pisica, mielul.

Semnarea actelor; Pâinea miresei şi plosca rituală

Pentru că existența ţăranului oltean nu poate fi concepută în afara relației cu Dumnezeu, următoarea expoziție este denumită "*Obiecte religioase de factură țărănească*". Artefactele sacre, cele mai cunoscute în gospodăria țărănească, au fost și

sunt icoana din camera de oaspeți, icoana de vatră și pistornicul. Principalele reprezentări din iconografia țărănească trimit la sărbătorile și prăznuirile creștine: Nașterea, Botezul, Crucificarea, Învierea și Înălțarea Domnului, la Nașterea și Plângerea Maicii Domnului. Sfinții sunt și ei reprezentați pe icoanele oltenești, în special Sfântul Nicolae, Sfântul Petru, Sfinții Constantin și Elena, Sfântul Ioan, Sfântul Ilie, Sfântul Gheorghe. Alte obiecte cu semantică religioasă deosebită, prezente în expoziție, sunt crucile de altar, crucile de mână și, nu în ultimul rând, ouăle încondeiate. Sala este completată de o expoziție de icoane pe sticlă de mare valoare, care cuprinde icoane din principalele centre iconografice din Transilvania. Majoritatea pieselor aparțin secolului al XIX-lea, cea mai veche fiind o icoana din 1835 care îl reprezintă pe Sfântul Gheorghe.

Poate cea mai exuberantă manifestare a spiritului creator al ţăranului oltean o reprezintă realizarea de covoare și țesături tradiționale. În ierarhia valorilor artei populare, covoarele, scoarțele și chilimurile ocupă un loc deosebit, nu numai prin originalitatea, rafinamentul coloristic, varietatea de tipuri și motive decorative, dar și prin consensul tuturor claselor sociale în aprecierea unanimă. La Casa Băniei există o expoziție intitulată “*Scoarţe şi chilimuri oltenești*”. Ca tip de țesătură, scoarța este de veche tradiție, fiind principala piesă decorativă de interior din zestrea fetelor de țărani, fiind amintită încă din secolul al XVIII-lea.

Confecționarea și posesia de scoarțe confereau prestigiu social fetelor cu îndemânare tehnică, transportarea zestrei la locuința viitorului ginere făcându-se în cadrul unui adevărat ceremonial, unde fiecare piesă este prezentată comunității. Producția de scoarțe și îndeosebi de chilimuri manifestă o mare libertate de invenție compozițională ornamentală și cromatică, unde motive vechi și noi, culori, scheme de compoziție ale concepției estetice țărănești sunt reluate în altă ordine și alte combinații pline de fantezie. Alături de vechile motive geometrice întâlnim motive vegetale ca frunze, mărgăritare, glastra cu flori. Secția de Etnografie a Casei Băniei deține o excepțională colecție de aproape o mie de piese de țesături de interior și câteva sute de marame din borangic. Trebuie amintite şi aici asemănări între covoarele olteneşti şi cele din nordul Bulgariei, de la colorit până lşa unele elemente decorative.

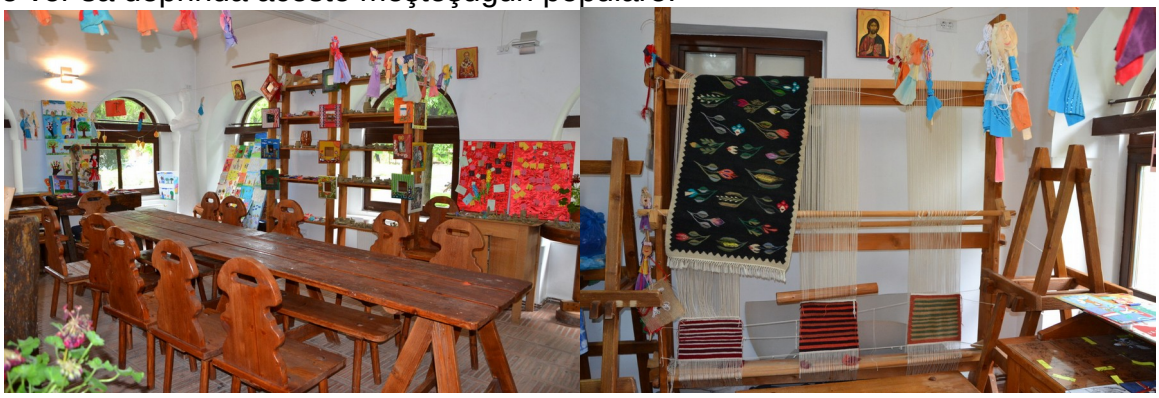
Țesăturile de interior din Oltenia exprimă rafinamentul și ascensiunea către armonios a artei tradiționale românești. Această îndeletnicire aparținea exclusiv femeilor. Lâna, bumbacul, inul, cânepa, părul de capră, însemnau tot atâtea materiale din care, în lungile seri și nopți de iarnă, țărăncile oltence țeseau capodopere, cele mai multe dintre ele cu utilitate zilnică: covoare, carpete, perdele, macate, velințe, fețe de pernă, batiste.

Vizita prin Casa Băniei continuă în altă parte a clădirii. Ieşind din încăperile expoziţiei anterioare, se coboară nişte scări spre alte două zone. Prima dintre ele este locul unde se amenajează expoziţii temporare. În primăvara anului 2016, aici se găseşte expoziţia „*Obiceiuri şi tradiţii de primăvară*”.

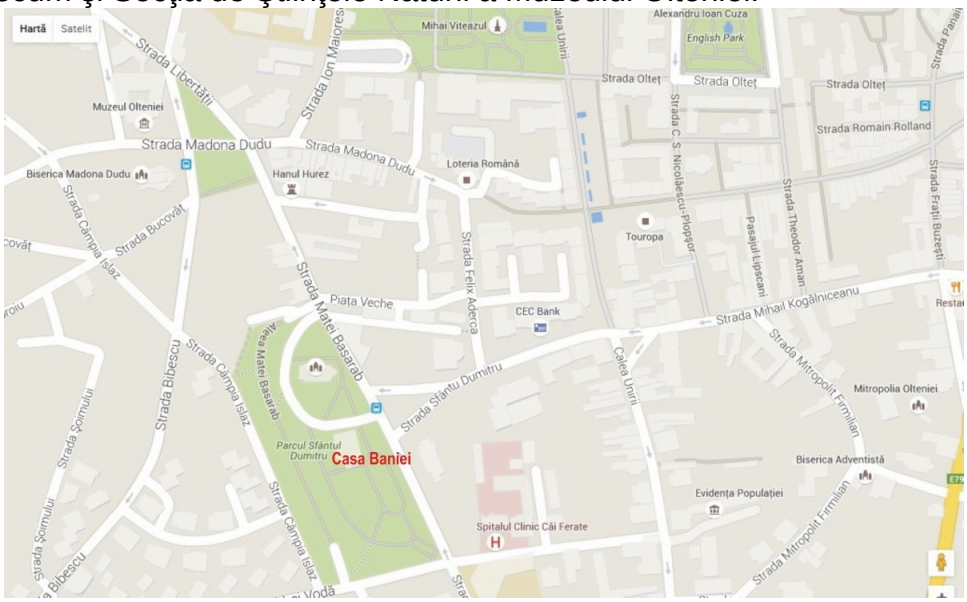

Ultima încăpere amenajată este un spaţiu interactiv cu ateliere de ţesut, olărit, iconărit (lemn şi sticlă) şi un atelier de sculptură în lemn. Anual, aici vin sute de copii care vor să deprindă aceste meşteşuguri populare.

Localizare

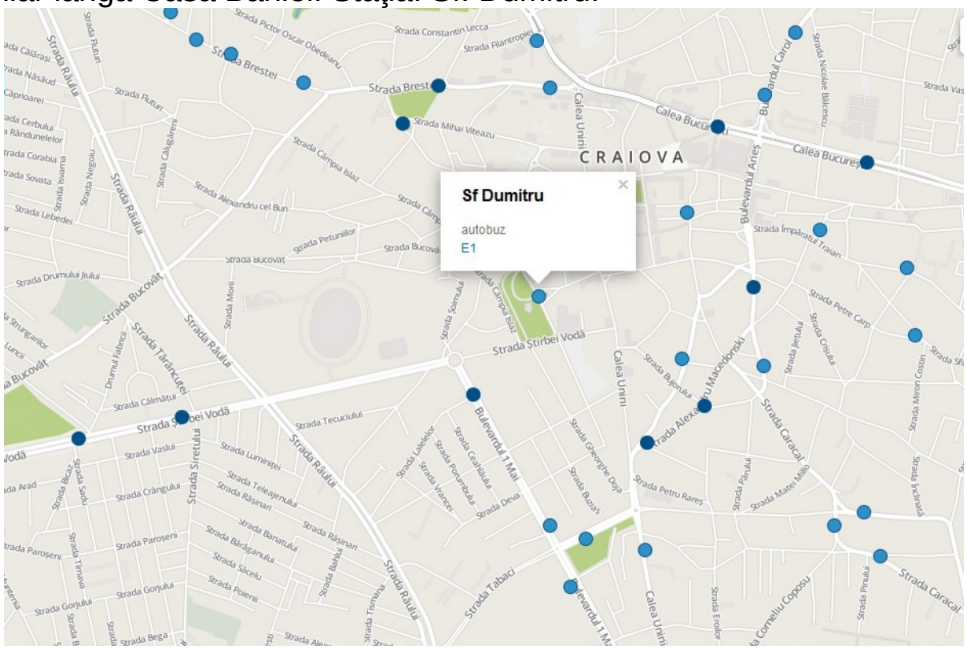
Casa Băniei este situată în zona centrală, istorică a oraşului, în imediata apropiere a Catedralei Mitropolitane Sf. Dumitru. La mică distanţă se găseşte Secţia de Istorie, precum şi Secţia de Ştiinţele Naturii a Muzeului Olteniei.

Adresa: Craiova, str. Matei Basarab nr.16
Program de vizitare: Marţi - Duminică: 9 – 17.00, Luni - închis
Date de contact: tel: +40 0351 444 030
email: muzeulolteniei@yahoo.com
www.muzeulolteniei.ro

Modalităţi de acces

Transport în comun: Singurul mijloc de transport în comun este autobuzul nr. E1, care opreşte chiar lângă Casa Băniei. Staţia: Sf. Dumitru.

Posibilităţi de cazare şi masă

În Craiova se găsesc numeroase hoteluri şi pensiuni de toate categoriile, precum şi restaurante, şi localuri pentru servire a masei. Cele mai apropiate de Casa Băniei sunt:

Hotel-Restaurant Prestige: str. Matei Basarab, Nr. 15, Craiova, jud. Dolj
Tel: +40 744 788 581, +40 746 055 586
e-mail: restaurant.prestige@yahoo.com
www.prestige-events-craiova.ro

Guesthouse Boutique „La Favorita”: str. Madona Dudu nr. 5 (colţ cu strada Horezu), Craiova, Romania
Tel: +40 351 408 098, +40 736 641 170
Fax: +40 351 408 099
email: info@lafavorita.ro
www.lafavorita.ro

Restaurant „Casa Ghincea”: Str. Madona Dudu, nr. 31, 200409, Craiova, Dolj
Restaurant cu specific românesc
Tel: +40 769 920 410
www.casa-ghincea.ro